

Zakończono inwentaryzację krajoznawczą gminy Platerówka (1986)

Nieprzypadkowo pierwszą jednostką terytorialną, którą objęto inwentaryzacją była gmina Platerówka (12.35.), miejsce osiedlenia się żołnierzy z Samodzielnego Batalionu Kobiecego im. Emilii Plater. Wioska, w której przede wszystkim zamieszkały to Zalipie Dolne, przemianowane później na Platerówkę. Nie jest to jednak jedyna wioska, w której mieszkają Platerówki. Dlatego też w roku 1975, kiedy wprowadzono nowy podział administracyjny kraju, stworzono na niewielkim obszarze gminę obejmującą 4 wsie: Platerówkę, Włosień, Zalipie (dawne Zalipie Górne) i Przylasek. Dzięki temu zabiegowi wszystkie osadniczki wojskowe są „razem”. Pracują i starają się o poprawę swoich warunków bytowych i kulturalnych. W terenie tym działa: Gminny Ośrodek Kultury, Szkoła Podstawowa w Platerówce i we Włosieniu, Zasadnicza Szkoła Zawodowa o kierunku rolniczym (Włosień) oraz biblioteka publiczna, gdzie znajduje się Izba Pamięci Narodowej, do powstania której przyczynił się Śląski Okręg Wojskowy (wkład pracy) oraz Urząd Gminy (finanse). W skład zbioru tam zgromadzonego wchodzi pamiątki ze szlaku bojowego, urna z ziemią spod Lenino, sztandary: ZBOWiD-u i gminy oraz zdjęcia z I i II Złotu Platerówek.

Budynek we Włosieniu. Foto: Krzysztof Tęcza

Gmina Platerówka została odznaczona w roku 1978 Orderem Sztandaru Pracy II klasy za zasługi w zagospodarowywaniu ziem zachodnich, w działalności społecznej i za dobre wyniki w produkcji rolnej.

W centrum Platerówki znajduje się budynek z końca XIX wieku mieszczący Urząd Gminy. W ogródku przed tym obiektem usytuowana jest drewniana rzeźba symbolizująca Braterstwo Broni Platerówek, wykonana przez mieszkańców wsi: Zienkiewicza i Woronicza, odsłonięta z okazji zlotu byłych żołnierzy Samodzielnego Batalionu Kobiecego 1978 w roku.

Najcenniejszym jednak zabytkiem gminy jest mieszczący się w Platerówce XVI-wieczny kościół filialny, rzymsko-katolicki, pod wezwaniem Niepokalanego Serca Najświętszej Maryi Panny, jednonawowy, na planie krzyża łacińskiego, przebudowany w XVIII wieku. W barokowym na ogół wyposażeniu wyróżnia

się zdobiona ambona i rzeźba Matki Boskiej z początku XVI wieku. Na zewnętrznej ścianie od strony zakrystii znajduje się 14 płyt nagrobnych, między innymi z I połowy XVII wieku. W murze otaczającym plac kościelny zwraca uwagę ciekawa brama, domkowa, murowana z cegły. Kolejny cenny zabytek to spichlerz zbudowany w latach 1510-17 (Platerówka 52) jako dwór Vigandusa de Saltza. Przebudowany w II połowie XVII wieku i na początku XIX. Ten trzykondygnacyjny budynek, kryty dachem dwuspadowym z naczółkami, wykorzystywany jest obecnie jako punkt skupu zboża. We wnętrzu nad wejściem umieszczony jest słabo czytelny herb, nad którym widnieje kamienna tablica fundacyjna.

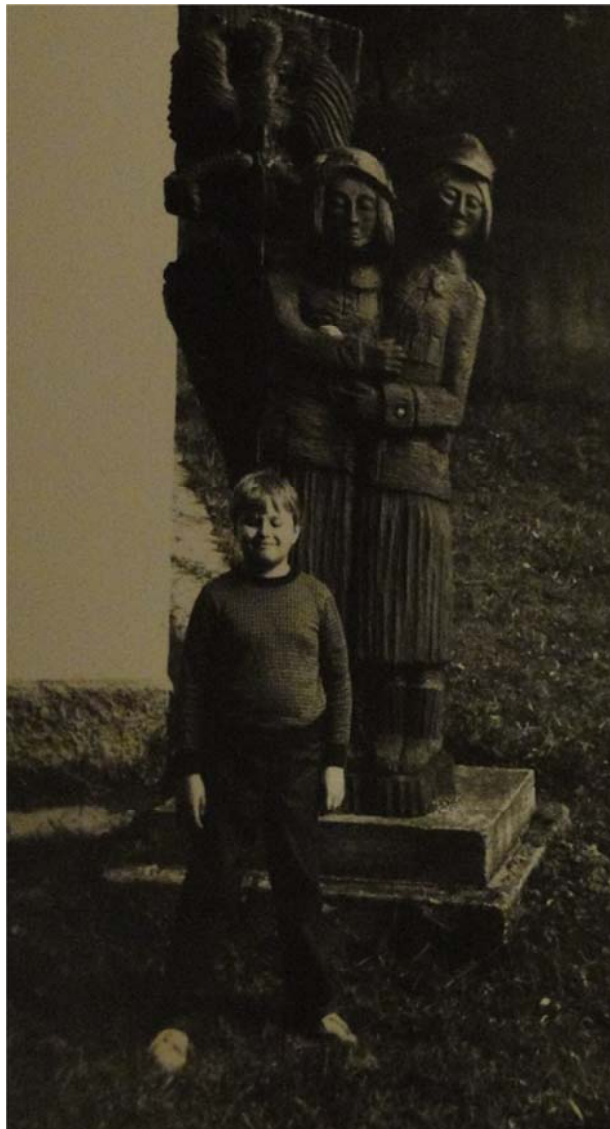
Budynek w Zalipiu. Foto: Krzysztof Tęcza

We Włosieniu Dolnym znajduje się zespół pałacowy z XVIII wieku. Sam pałac remontowany w II połowie XIX wieku oraz w latach 1977-79, to obecnie ruina budynku po pożarze z końca 1979 roku. Są tam jednak ślady dawnej świetności: piękny drewniany portyk, boniowania narożne, ceglane sklepienia, ręcznie kute kraty zabezpieczające klatkę schodową. Od wschodu znajduje się ganek z kolumnami i kamiennymi schodami. Przy zachodnim narożniku pałacu, w którym mieścił się Ośrodek Szkoleniowy PGR Sulików, piękny taras w formie małego zameczku z wieżyczkami. Do zespołu należą dwie oficyny pałacowe z XVIII wieku, między którymi znajdują się resztki bramy z okresu późniejszego, XIX-wieczne budynki gospodarcze, usytuowane na północ od pałacu, murowane z cegły. Mieściły one dawniej między innymi warsztaty oraz gorzelnię. Na teren zespołu pałacowego można dostać się przez mostek, przy którym stoi piękna wieżyczka mostowa z XIX wieku. W dawnym parku przypałacowym, o powierzchni ponad 9 ha, zachowało się sporo potężnych drzew, głównie dębów. Do najokazalszych egzemplarzy należą dwa dęby o obwodzie ponad 5 metrów i dwie topole o obwodzie ponad 4 metry.

Inny park dworski usytuowany był we Włosieniu Górnym przy gmachu obecnej Zasadniczej Szkoły Rolniczej. Ten dwukondygnacyjny, kryty dachem czterospadowym, budynek z II połowy XIX wieku (dawny dwór) posiada ciekawy portal. Do kompleksu należą dwie oficyny z końca XIX wieku. Z istniejącego małego parku pozostało kilkanaście drzew, z których na uwagę zasługują lipa, dąb, buk (wszystkie o obwodzie ponad 3,5 metra).

Niejako odkryciem inwentaryzacji jest wiatrak z przeznaczeniem na młyn, usytuowany na północny-wschód od budynku nr 106 w Zalipiu. Zachowana trzykondygnacyjna okrągła wieża, murowana z kamienia polnego, jest obiektem identycznym jak widoczna przy drodze w Pisarzowicach koło Zgorzelca.

Do najpiękniejszych drzew w gminie zaliczamy (to też odkrycie) lipę usytuowaną na terenie posesji nr 160 w Platerówce a mającą 585 cm obwodu oraz wierzbę białą o obwodzie 467 cm, rosnącą w obrębie Zakładów Przemysłu Odzieżowego „Confex” w Jeleniej Górze – filia w Platerówce, właściwie jedynego zakładu reprezentującego przemysł w gminie.

Rzeźba przed budynkiem Urzędu Gminy w Platerówce. Foto: Krzysztof Tęcza

Największą grupę obiektów zabytkowych stanowią budynki mieszkalne lub mieszkalno-gospodarcze (rzadziej gospodarcze) o konstrukcji ryglowej, czasem przysłupowej, z dachem dwuspadowym ewentualnie naczółkowym. Praktycznie na kilkaset budynków prawie co drugi zalicza się do tej grupy. Niektóre z nich wykorzystywane są dzisiaj również do celów publicznych. I tak dom nr 213 w Platerówce z końca XVIII wieku to dawna pastorówka służąca obecnie Szkole Podstawowej im. Emilii Plater. Zachował się tutaj kamienny portal. Drugim budynkiem tej samej szkoły jest dom nr 216 wzniesiony w roku 1825. Nad portalem umieszczona jest stosowna data oraz kamienna tablica pamiątkowa. Nr 229 w Platerówce to budynek mieszkalno-gospodarczy, który w części gospodarczej posiadał młyn wodny (później wodno-elektryczny) z końca XIX wieku, którego wydajność dochodziła do 4,5 ton na dobę; nieczynny od początku lat 50-tych XX wieku. Maszyny sprzedane na licytacji zdemontowano i wywieziono. Obecnie zauważyć tam można: kanał doprowadzający wodę, fundamenty pod maszyny oraz rampę rozładunkową. Obok znajduje się dobudowany w latach 1942-43 magazyn zbożowo-mączny.

Zespół budynków we Włosieniu pod nr 42 również zawiera młyn. Mieści się on w części gospodarczej dwukondygnacyjnego domu z kamiennym, zwieńczonym łukiem portalem, na którym widnieje data 1809. Na kominie oprócz napisu umieszczono drugą datę: 1911. Młyn wodny o drewnianych elementach (zachowane koło, zsypy, wyposażenie) nieczynny od 1945 roku, wykorzystywany jest jako spiżarnia. Obok znajduje się stajnia murowana z otoczków i kamieni polnych (koniec XIX wieku), z kamiennym portalem, na którym widnieje data 1854.

Oczywiście wyżej wymienione obiekty nie są wszystkimi, które budzą zainteresowanie. Są jeszcze inne budynki mieszkalne czy gospodarcze, różne gatunki drzew o imponujących rozmiarach, jest kilka drewnianych krzyży przydrożnych oraz wiele innych budowli, które po przeprowadzonych ostatnio remontach straciły już swą dawną atrakcyjność.

Przeprowadzona w 1986 roku inwentaryzacja w gminie Platerówka objęła łącznie ponad 90 obiektów. W tym: 47 budynków mieszkalnych i mieszkalno-gospodarczych, 15 budynków gospodarczych, 19 drzew pomnikowych, 4 krzyże przydrożne, 3 tablice pamiątkowe, 2 młyny i po 1 kościele, wiatraku, spichlerzu, moście, Izbie Pamięci Narodowej, zespole pałacowym. Do dokumentacji wykonano kilkanaście planów i mapek oraz prawie 70 zdjęć czarno-białych.

Daje to nam w miarę pełny obraz walorów krajoznawczych na opisywanym terenie. Nie mniej mogło zostać coś pominięte, niezauważone i dlatego wykonanie dokumentacji nie powoduje zamknięcia prac poszukiwawczych. Będą one prowadzone w dalszym ciągu.

Wszystkie powyższe materiały zostały zebrane, sprawdzone i opracowane przez grupę inwentaryzacyjną z Karkonoskiego Klubu Krajoznawczego Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego w Jeleniej Górze. Kierownikiem grupy był piszący te słowa.

Krzysztof Tęcza